

УДК 811.162.1:81' 271.14

**TYOLOGIA BŁĘDÓW NAJCZĘŚCIEJ POPEŁNIANYCH PRZEZ
STUDENTÓW SŁOWIAŃSKOJĘZYCZNYCH (NA PODSTAWIE
DOŚWIADCZEŃ W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO
WCENTRACH JĘZYKA I KULTURY POLSKIEJ W ZAPOROŻU I W
BERDIAŃSKU)**

© MAKUSHYNSKA, GANNA

Państwowa Akademia Inżynieryjna w Zaporozżu

E-mail: anna.makushynska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2714-6195

© POPOVA, OLHA

Centrum Języka i Kultury Polskiej przy Uniwersytecie Zarządzania i Biznesu w
Berdiańsku

E-mail: opopowa1982@gmail.com, ORCID 0000-0002-4338-592X

***Streszczenie.** Aktualność badania spowodowana współczesnymi tendencjami strategicznego rozwoju Ukrainy skierowanego przede wszystkim na eurointegrację. Coraz więcej Ukraińców decyduje na podjęcie studiów w Polsce, którzy potrzebują poznania języka polskiego w stopniu pozwalającym swobodnie komunikować i opanowywać określone gatunki oraz wyrażać towarzyszące im funkcje językowe. Ustawienie zadania przewiduje analizę kategorii odbiorców kursów języka polskiego oraz ustalenie typologii i przyczyn najczęściej popełnianych błędów podczas uczenia się języka polskiego przez osoby słowiańskojęzyczne, na podstawie własnych doświadczeń autorów w nauczaniu języka polskiego jako obcego w Centrach Języka i Kultury Polskiej w Zaporozżu i w Berdiańsku. Głównym celem artykułu jest omówienie najczęściej spotykanych błędów pojawiających się podczas uczenia się języka polskiego jako obcego przez studentów ukraińsko- i rosyjskojęzycznych i przyczyny ich pojawienia się. **Metodologia** przewiduje wykorzystanie metod strukturalno-funkcjonalnych, porównawczych, aksjologicznych i innych metod i podejść, które pozwoliły na dogłębną analizę przedstawionych problemów i wytypowanie błędów popełnianych przez słuchaczy kursu języka polskiego. Za najważniejsze przyczyny błędów uznano homonimie międzyjęzykową oraz wpływ interferencji negatywnej. Analiza ostatnich badań i publikacji świadczy o aktualności podjętego tematu pod względem zwiększającej się popularności i atrakcyjności języka polskiego wśród Ukraińców oraz wzmocnienia i rozwoju relacji, jak politycznych tak i międzyludzkich między Ukrainą a Polską (A. Krawczuk, E. S. Busiło, N. Szumlańska, L. Suchomłynow, K. Szamryk, S. Dubisz)*

***Słowa kluczowe:** język polski jako obcy, interferencja językowa, homonimia międzyjęzykowa, błędy językowe, eliminacja błędów, glottodydaktyka.*

Ustawienie problemu. Rozwój i stanowienie stosunków Ukrainy i Polski sięga pamięcią w dawną historię. Chodzi nie tylko o wspólną historię, geopolitykę i lokalizację, lecz o powinowactwo etniczne, spokrewnione języki oraz podobne światopoglądy i kulturę. Nic więc dziwnego, że w czasach dzisiejszych Polska staje się krajem najbardziej atrakcyjnym dla nawiązania kontaktów jak międzyludzkich tak i biznesowych, powoduje to zwiększenie zainteresowania nauczaniem się języka

polskiego, zwłaszcza na terytorium Ukrainy Wschodniej. Nie da się też pominąć faktu, że w Polsce pracuje i studiuje ponad milion Ukraińców.

Aktualność badań problemów i osobliwości uczenia się języka polskiego spowodowana koniecznością i nieuchronnością wspólnej przyszłości. Przecież język jest narzędziem komunikacji i porozumienia się. Zwłaszcza brakuje takich badań na terenach Ukrainy Wschodniej, ze względu na odległość od granicy. Czynniki historyczne spowodowały wielką ilość

polskich szkół i ośrodków z nauczania języka polskiego na Ukrainie Zachodniej, natomiast na wschodzie odczuwany jest brak nie tylko polskich szkół, lecz nauczycieli, podręczników i, co najważniejsze, skutecznych metod nauczania języka polskiego, uwzględniających wielojęzyczność regionu.

Badania w zakresie glottodydaktyki prowadziło wielu znanych naukowców jak ukraińskich tak i polskich, zwłaszcza dużo prac naukowych poświęcono opracowaniu metod nauczania języka polskiego jako obcego, oraz analizie wpływu interferencji na uczenie się języka polskiego przez osoby słowiańskojęzyczne. To filolodzy S. Dubisz, A. Krawczuk, A. Górka, E. Lipińska, G. Zarzycka, A. Rabczuk, N. Szumlańska, A. Seretny, E. Komorowska i in.

Celem artykułu jest omówienie najczęściej spotykanych błędów językowych w trakcie nauczania się języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym, co spowodowane potrzebą opracowania skutecznych programów nauczania języka polskiego, uwzględniających specyficzności językowe regionu (chodzi o dwujęzyczność a niekiedy nawet wielojęzyczność mieszkańców Ukrainy wschodniej).

Nauczanie języka polskiego w obwodzie zaporoskim odbywa się przede wszystkim nie przy szkołach i na Uniwersytetach lecz na podstawie organizacji polonijnych. Kursy języka polskiego w Zaporoziu prowadzone przez Centrum Języka i Kultury Polskiej im. Jana III Sobieskiego, które jest jednostką Stowarzyszenia Kultury Polskiej im. Św. Jana Pawła II; na Uniwersytecie Narodowym; w Berdiańsku od 15 lat prowadzone przez Centrum Języka i Kultury Polskiej, które jest jednostką Polskiego Kulturalno-Oświatowego Towarzystwa "Odrodzenie".

PKOT "Odrodzenie" powstało w 1991 roku zaraz po odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę, Stowarzyszenia Kultury Polskiej im. Św. Jana Pawła II działa przy Sanktuarium Boga Ojca Miłosiernego od czasu założenia świątyni w 1997 r. Głównymi celami wspólnot są:

- zachowanie odrębności narodowej;

- reprezentowanie interesów Polonii wobec władz Ukrainy i Polski;

- inspirowanie, koordynowanie i prowadzenie wszechstronnej współpracy między Polonią ukraińską, a Krajem oraz Polonią Światową;

- pielęgnowanie zbliżenia pomiędzy narodami: polskim i ukraińskim;

- upowszechnianie wiedzy o historii, kulturze i aktualnym życiu w Polsce oraz rozwijanie działalności kulturalnej;

- pielęgnowanie języka, polskich zwyczajów i obyczajów, które służyć będą zbliżeniu narodów;

- dbałość o dobre imię Polski i Polaków.

Dziś w obwodzie Zaporoskim żyją przedstawiciele wielu różnych narodów. Oprócz Polaków, są potomkowie Bułgarów, Greków, Niemców, Rosjan, Ukraińców, Żydów. Wszyscy gruntownie ze sobą przemieszani i silnie uwarunkowani, przez trwającą ponad pół wieku, politykę narodowościową w wydaniu sowieckim. Jej efektem była rusyfikacja ogromnych obszarów wschodniej Ukrainy, zerwanie istniejących na tych terenach więzi międzyludzkich, a często również utrata świadomości swoich korzeni. [1, s.253]. Taka sytuacja nie mogła nie wpłynąć na kształtowanie języka potocznego w regionie. Większość mieszkańców rozmawia w języku rosyjskim, ale jednocześnie używając dużej ilości ukraińskich, bułgarskich, a nawet polskich słów.

«Osoby (bo chodzi nie tylko o dzieci) uczące się języka polskiego są przeważnie zasymilowane, dlatego uczą się języka przodków jako obcego, to znaczy «od zera». Od najmłodszych lat mają one w większości kontakt z dwoma systemami językowymi, dominującymi w kraju zamieszkania – ukraińskim i rosyjskim. Na tych terenach wciąż brakuje stałej i żywej potrzeby komunikowania się w języku polskim, a dzieje się tak, przede wszystkim, ze względu na niefunkcjonalność języka polskiego w środowisku domowym, często w rodzinach mieszanych.

O słabych związkach mieszkańców tego regionu z kulturą polską czy o zniekształconej tożsamości osób polskiego pochodzenia świadczy relatywnie niewielka

liczba Polaków, którzy w czasie spisów deklarują język polski jako ojczysty. Wysoki stopień asymilacji tutejszych Polaków niewątpliwie jest uwarunkowany oddaleniem od granic Polski, dłuższą przynależnością do ZSRR, ale także słabą zwartością grupy etnicznej, niskim stopniem mobilizacji oraz brakiem rozwiniętej infrastruktury, zachowującej tożsamość narodową, to znaczy skutecznie działających placówek oświatowych» - zaznacza Lech Suchomłynow, prezes PKOT «Odrodzenie».

W roku 2004 została zawarta umowa o współpracy między Berdiańskim Uniwersytetem Zarządzania i Biznesu a Polskim Kulturalno-Oświatowym Towarzystwem "Odrodzenie", według której Centrum Języka i Kultury Polskiej został lokalizowany na bazie BUZiB. Od tego czasu zaczął działać fakultet z języka polskiego dla studentów wydziałów menedżmentu i ekonomii. Oprócz studentów BUZiB słuchaczami kursu są członkowie PKOT "Odrodzenie" którzy dzielą się na trzy grupy: dorośli (wiek od 20 lat), młodzież (14 - 19 lat), dzieci (9 - 13 lat). Od 2010 do 2013 roku prowadzono 144 godzin języka polskiego jako obcego na rok. Od 2014 prowadzono 216 godzin na rok. Za ostatni 5 lat można spostrzegać istotne zwiększenie liczby słuchaczy kursu języka polskiego. Tak w roku 2013 według spisu było 34 osoby, w 2014 - 42, 2015 - 49, 2016 - 58, 2017 - 68 osób. W 2017 roku osoby uczący się języka polskiego w CJiKP od 3 lat stanowią 20%, 2 lata - 35 %, 1 rok - 45%.

Motywacja do nauki języka polskiego. Ze względu na zróżnicowane grupy uczących się języka polskiego mamy sprawę z różną motywacją uczenia się języka polskiego. Motywacja kształtuje się nieco odmiennie w różnych grupach wiekowych. Motywacja dzieci wynika z sympatii do nauczyciela. Motywacja młodzieży wynika z uznania dla kompetencji nauczyciela oraz zainteresowania tematem zajęć. Jeżeli chodzi o młodzież - to najlepszą motywacją uczenia się języka polskiego jest podjęcie studiów w Polsce. Motywacja dorosłych wynika z faktu, że uczą się języka z własnej woli, mając przed sobą konkretny cel, na przykład, praca w Polsce.

Wśród potrzeb wywołujących motywację można wyróżnić:

- potrzebę uznania;
- potrzebę identyfikacji z zespołem;
- potrzebę partycypacji, czyli zaangażowania w proces nauczania.

Przy wyborze metod nauczania należy kierować się celami lekcji, potrzebami uczniów, wiekiem i możliwościami uczących się, cechami osobowościowymi uczących się, stopniem zaawansowania językowego, nastawieniem nauczyciela i uczniów.

Słuchacze kursów (55 osób ankietowanych) zostali poproszeni o wypełnienie kwestionariusza dotyczącego narodowości, znajomości języków obcych oraz motywacji uczenia się języka polskiego.

Charakterystyka osób biorących udział w zajęciach. Ze względu na zwiększającą się atrakcyjność i popularność otrzymania wykształcenia wyższego w Polsce, największą grupę uczących się stanowią uczniowie starszych klas, którzy mają na celu wyjechać do Polski na studia. Druga pod względem liczebności grupa - to ludzie planujący podjąć pracę w Polsce.

Trzecią, najmniejszą grupę, stanowią dzieci w wieku od 8 do 12 lat, rodzice których już pracują w Polsce, albo planują wyjechać w najbliższych czasach. Polskie pochodzenie deklarują 25 % osób uczących się języka polskiego w Berdiańsku. Jeśli chodzi o deklarowany poziom znajomości języków obcych (poza rosyjskim i ukraińskim) najczęściej wymieniane, jako znane w stopniu średnim, były: język angielski – 80%, niemiecki – 15%. 15% osób oceniło swoją znajomość języka polskiego jako dobrą, 90% osób nie uczyło się języka polskiego przed kursem, 20% osób uczy się języka polskiego więcej niż 2 lata, 45% osób uczy się od roku, 30% osób uczy się polskiego mniej niż pół roku. Powyższy podział pokazuje, jak zróżnicowany jest poziom kompetencji językowej wśród słuchaczy kursu, ale też daje możliwość prowadzić badania na różnych poziomach znajomości języka polskiego.

Na początek należy postawić pytanie, jak oceniają Ukraińcy uczący się języka polskiego stopień trudności opanowania się językiem. Na początku nauczania często spotykamy się z opinią, że język polski jest łatwy, ponieważ podobny do języka ukraińskiego lub rosyjskiego i można nauczyć się polskiego za kilka miesięcy. Ałła Krawczuk w artykule zatytułowanym *Co i jak myślą o polszczyźnie jej ukraińskojęzyczni użytkownicy Błędy studentów z Ukrainy – zapobieganie i eliminacja w grupach...* [10, s. 359] wskazuje, że świadomość językowa studiujących zmienia się w zależności od tego, jak długo trwa proces uczenia się.

Studentom z Ukrainy język polski wydaje się językiem łatwym, szczególnie w początkowym okresie nauki. Nie zdają sobie oni sprawy z popełnianych przez siebie błędów i są zdania, że doskonale rozumieją język polski [20, s. 49-57]. Trochę inną sytuację możemy obserwować z ludźmi, którzy już mieli sprawę z językiem polskim, na przykład jeździli pracować albo, jeżeli chodzi o dzieci, uczestniczyły w projektach młodzieżowych lub obozach w Polsce. Słuchacze takiego rodzaju zdają sobie sprawę z trudności języka polskiego i ogromu pracy, który trzeba będzie wykonać aby nauczyć się mówić i rozumieć po polsku.

Typologia błędów językowych.

Wyznaczając definicje błędu językowego zwracamy się do *Słownika terminologii językoznawczej* [21, s. 84]. Tu błąd językowy to: „Forma językowa zrealizowana niezgodnie z panującą w danym języku literacką normą”. Podobną definicję podaje *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* pod red. Kazimierza Polańskiego, błędem językowym jest: „element tekstu w danym języku nie mieszczący się w normie tego języka” [5, s. 77].

Powodem powstawania błędów językowych jest niedostateczne opanowanie języka *Błędy studentów z Ukrainy – zapobieganie i eliminacja w grupach...* przez cudzoziemca lub niewiedza wynikająca z braku wykształcenia u użytkowników rodzimych. Błąd pojawia się w wyniku

wadliwego zastosowania mechanizmów działających w systemie języka, przez co pojawiają się formy zbędne i niezgodne z normą językową.

Wśród zewnętrznych czynników mających wpływ na powstawanie błędów językowych można wymienić: zmęczenie i zdenerwowanie [5, s. 77]. Także błędna forma może być niezgodna z normą systemu fonologicznego i gramatycznego lub z normą tak zwanej poprawności językowej.

Błędne formy pierwszego typu (np. błędy wymowy, błędy składniowe) są popełniane zarówno przez obcokrajowców, jak i rodzimych użytkowników, natomiast używanie form niezgodnych z normą poprawności językowej (np. dialektyzmy, prowincjonalizmy) uważa się za brak wykształcenia u rodzimych użytkowników języka. Formy językowe, zgodne z systemem danego języka, ale uznawane za niepoprawne, mają szansę w przyszłości stać się elementem języka ogólnonarodowego i zostać uznane za poprawne. Do najczęstszych przyczyn błędów autorzy słownika zaliczają: wpływ języków obcych oraz procesy psychologiczne polegające np. na skojarzeniach elementów języka [21, s. 84-85].

Zdaniem autorki danego artykułu jedną z najważniejszych przyczyn błędów językowych, przy nauczaniu się języka polskiego przez osoby słowiańskojęzyczne, stanowi interferencja językowa. Stanisław Dubisz w książce „Język. Historia. Kultura.” podaje następujące rodzaje cech kontrastowych języka wspólnot polonocentrycznych strefy „Wschód”: interferencyjne, defektywno-deformacyjne oraz innowacyjno-archaiczne. Spośród nich chciałabym wyróżnić najbardziej wpływające na kształtowanie błędów językowych przy nauczaniu się języka polskiego jako obcego w środowisku wielojęzycznym:

interferencyjne:

- końcówka -u zamiast -owi w celowniku liczby pojedynczej rzeczowników rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego;
- odmienność tylko ostatniego członu liczebników złożonych;

- końcówka -u w 1 osobie liczby pojedynczej czasu teraźniejszego;

- wahania rodzaju rzeczowników, przymiotników, zaimków; odmienne niż w języku polskim formy rodzajowe; brak rozróżnienia rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego;

- zaimki osobowe jako dodatkowe wykładniki kategorii osoby i liczby;

- akanie - przedakcentowe o - a;

- miękkość spółgłosek sz(i), ż(i), cz(i);

- denalizacja samogłosek nosowych;

- ograniczenie (brak) występowania występowania krótkich (enklitycznych) form zaimków;

defektywno-deformacyjne:

- błędna repartycja końcówek przypadków rzeczowników - szczególnie dopełniacza i biernika;

- mianownik po czasownikach zaprzeczonych w konstrukcjach składniowych.

Na podstawie prac A. Cegięła, A. Markowski *Z polszczyzną za pan brat*, Warszawa 1982 oraz A. Markowski *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 1999 można podać następną klasyfikację błędów językowych:

1. Błędy gramatyczne, które dzielą się na fleksyjne i składniowe.

2. Błędy leksykalne: składniowe (wyrazowe), frazeologiczne i słowotwórcze.

3. Błędy stylistyczne.

4. Błędy merytoryczne.

5. Błędy logiczne.

5. Błędy popełniane przez osoby słowiańskojęzyczne. Języki słowiańskie, mimo wielu podobieństw, różnią się od siebie znacznie. Znajomość jednego języka z danej grupy językowej ułatwia naukę kolejnego z tej samej grupy. Uczniowie zapominają jednak, że znajomość jednego języka słowiańskiego może być również utrudnieniem w nauce.

Przede wszystkim związane to z pokrewieństwem języków polskiego, ukraińskiego i rosyjskiego. Z kolei podobieństwo języków powoduje nie tylko rozumienie podobno brzmiących słów, a i tak zwaną interferencję negatywną albo «pułapkę» językową. Ałła Krawczuk zaznacza [10, s. 113], że: «W przypadku

osób ukraińskojęzycznych najczęściej kłopotów przysparzają interferencje gramatyczne i leksykalne z języka ukraińskiego, których studenci są świadomi, ale których nie są oni w stanie zwalczyć».

Słownik terminów gramatycznych podaje następną definicję interferencji: «Przenoszenie wzorów i elementów jakiegoś systemu językowego do innego.

Do interferencji dochodzi często przy zetknięciu się dwóch odrębnych języków i może to dotyczyć zarówno procesów fonetycznych, jak i morfologii, składni, słownictwa». W przypadku słuchaczy kursów języka polskiego w Berdiańsku, mamy sprawę z osobami w większości dwujęzycznymi, czyli mówiącymi w językach rosyjskim i ukraińskim.

Do błędów fonetycznych najczęściej popełnianych przez słuchaczy kursu języka polskiego możemy odnieść problemy z rozróżnianiem wymowy twardych dźwięków *sz, cz, ż, rz* i miękkich *ś, ć, ź, dź* (naprzykład: wymawiają *cięsto* zamiast *często*, *ciarny* zamiast *czarny*, *żelony* zamiast *zielony*, *dzeń* albo nawet *dzeń* zamiast *dzień*). Także trudność wywołuje wymowa *ł* (tylnego), większość uczniów wymawia *ł* jak zębowy (ros., ukr.) - л. Z kolei *l* (miękki) wymawia się zbyt miękko, podobno do *l(i)*, co powoduje błędne napisanie takich słów jak naprzykład: *lias* zamiast *las*, *lieżeć* zamiast *leżeć*, *liody* zamiast *lody*. Dziewiędziesiąt procent ankietowanych wskazuje, że nie rozróżnia na słuch *ł* i *l*, *cz* i *ć*, *sz* i *ś*, *ż* i *ź*.

Często dźwięk *j* wymawiany jak *dź*, w czym możemy spostrzec wpływ języka angielskiego (zamiast *jest* mówi się *dżest*). Często niepoprawnie wymawiana zostaje litera *e* na początku słowa (*Europa* czyta się jak *Jeuropa*, *Ewa* jak *Jewa*), popełnienie takiego błędu spowodowane wymową w języku rosyjskim litery *e* jak *je*.

Niepoprawna wymowa z kolei powoduje problemy z napisaniem, czyli błędy ortograficzne. Do najczęściej popełnianych błędów ortograficznych należą: błędne napisanie słów z *rz, sz, ż* i *zi* (*włorzyć* zamiast *włożyć*, *gożki* zamiast *gorzki*, *pszyroda* zamiast *przyroda*, *żemniaki* albo *rzemniaki* zamiast *ziemniaki*, *rzarówka*

zamiast *żarówka*, *żimno* zamiast *zimno*); *cz* i *ć* (piszą *czekawy* zamiast *ciekawy*, *ciekać* zamiast *czekać*, *czężki* zamiast *ciężki*, *ciapka* zamiast *czapka*); *sz* i *ś* (*szedem* zamiast *siedem*, *ścieszliwy* zamiast *szcześliwy*, *szila* zamiast *sila*).

Także problem stanowi pisownia *u* i *ó* (na przykład: *stołuw* zamiast *stołów*, *krutko* zamiast *krótko*, *rużny* zamiast *różny*, *znajdóje się* zamiast *znajduje się*). Możemy spostrzegać, że największy problem dla uczniów na początku uczenia się języka polskiego stanowi poprawne napisanie liter o podobnym i jednakowym brzmieniu.

Kolejnym błędem jest zbyt duża palatalizacja litery *l*, na skutek czego mamy *liepić* zamiast *lepić*, *licieć* zamiast *lecieć*, *liotnisko* zamiast *lotnisko*, *palię* zamiast *palę*, *liatarka* zamiast *latarka*. Jednym z najczęściej popełnianych błędów jest zapominanie litery *j* przed samogłoską (*est* zamiast *jest*, *czytaq* zamiast *czytają*, *pię* zamiast *piję*, *pracue* zamiast *pracuje*).

Dużo kłopotów czasem sprawia napisanie słów z literą *ł* zamiast której pomyłkowo pisze się *w* (*swony* zamiast *słony*, *wypewnić* zamiast *wypełnić*, *pównoc* zamiast *pólnoc*), w takim zjawisku też spostrzegam wpływ języka angielskiego, w którym *w* wymawia się podobno do *u* (*krótkiego*).

Często błędy pojawiają się przy napisaniu samogłosek nosowych. Przedstawiam trzy rodzaje błędów związanych z napisaniem *ę*, *ą*: pierwszy - to dodawanie litery *n* lub *m* przed spółgłoską (*ręnka* zamiast *ręka*, *mąndry* zamiast *mądry*, *kąmpać się* zamiast *kapać się*); drugi - napisanie *on*, *en*, *om*, *em* zamiast *ą*, *ę* (*czensto* zamiast *często*, *pajonk* zamiast *pajak*, *zdonżyć* zamiast *zdążyć*, *zemby* zamiast *zęby*); trzeci - napisanie *e* bez ogonka na końcu słowa (w bierniku r. ż. l.p. i w czasownikach 1 os. l.p.), na przykład: *czytam książke* zamiast *książkę*, *lubie herbate* zamiast *lubieherbatę*, *czekam na koleżanke* zamiast *koleżankę*.

Fleksja czasowników jest jednym z najtrudniejszych tematów dla osiągnięcia w języku polskim. W czasie teraźniejszym najbardziej skomplikowane są czasowniki z alternacją w temacie.

Często możemy spostrzegać takie błędy: *chodzę* zamiast *chodzę*; *jedę* zamiast *jadę*; *jedesz* zamiast *jedziesz*; *placię* lub *placzę* zamiast *placę*; *plakam* zamiast *placzę*; *jecham* zamiast *jadę*; *lublę* zamiast *lubię*; *chciać* zamiast *chcę*; *piję* zamiast *piję*; *wiedziem* zamiast *wiem*; *jedą* albo *jadą* zamiast *jedzą* (lub odwrotnie); *lubie*, *siedzie*, *kupie*, *mówie* zamiast *lubi*, *siedzi*, *kupi*, *mówi*; *spacerowam* zamiast *spaceruje*.

Prawie 80% uczestników kursu na początku uczenia się stawia końcówkę *u* zamiast *ę* w czasownikach 1 os. l.p.. (*kupuju* zamiast *kupuję* *chcu* zamiast *chcę*, *widzu* zamiast *widzę*, *jadu* zamiast *jadę*), taki błąd jest zjawiskiem interferencyjnym, ponieważ w języku rosyjskim i ukraińskim w 1 os. l.p. jest końcówka *u* (*хочу* - ukr. (*chcę*), *їду* - ukr. (*jadę*), *уду* - ros. (*idę*). W czasie przeszłym wielu trudności sprawia zapamiętywanie osobowych końcówek (*przyjechała* zamiast *przyjechałam*, *kupił* zamiast *kupiłam*, *my chodzili* zamiast *chodziliśmy*, *co ty robił* zamiast *co robiłaś*), i, oczywiście, końcówki form męskoosobowych i niemęskoosobowych w czasie przeszłym (*dzieci grali* zamiast *grały*, *dziewczyny gotowali* zamiast *gotowały*, *psyszczekali* zamiast *szczekały*).

Wielu kłopotów przysparza także deklinacja rzeczowników. Jednym z najczęściej spotykanych błędów jest końcówka biernika r.ż. l.p., przez analogię z językiem rosyjskim i ukraińskim uczniowie zamiast końcówki *ę* dodają *u* (*piję herbatu* zamiast *herbatę*, *czekam na matku* zamiast *matkę*, *kupiłam sukniu* zamiast *suknię*).

W narzędniku r.m.i n. l. p. często spostrzegamy końcówkę *om* zamiast *em* (interesuję się *sportom* zamiast *sportem*, *piję kawę z mlekom* zamiast *mlekiem*), także często rzeczownikom r.m. z końcówką *a* przypisuje się końcówka *em* zamiast *ą* (*on jest dentystem* zamiast *dentystą*). Przy deklinacji rzeczowników r.ż. trudność sprawia alternacja spółgłosek w celowniku i miejscowniku l.p. (*dałam coś koleżankie* zamiast *koleżance*, *leży na podłogię* zamiast *na podłodze*, *rozmawiamy o modię* zamiast *modzie*). Także często są błędy w mianowniku l.mn. rzeczowników z miękką spółgłoską w temacie (*kuchni* zamiast

kuchnie, ziemi zamiast ziemie, pokoji zamiast pokoje, lekarzy zamiast lekarze).

Na wszystkich poziomach nauczania się języka polskiego (od 5 miesięcy do 3 lat uczenia się języka polskiego) zdarzają się błędy w rzeczownikach formy męskoosobowej w mianowniku liczby mnogiej (*Polaki zamiast Polacy, pracownicy zamiast pracownicy, profesory zamiast profesorzy, dziadki zamiast dziadkowie, syny zamiast synowie, ojcy zamiast ojcowie).*

Jeszcze jednym trudnym dla osiągnięcia przypadkiem jest dopełniacz r.m. często nawet na poziomie zaawansowanym uczniowie myślą końcówki *a* i *u* w formach nieżywotnych (*nie ma seru zamiast sera, idę do gabinetu zamiast gabinetu, nie lubię thuma zamiast thumu).* W miejscowniku r.m. i r.n.

I.p. często popełnia się błędy związane z alternacją spółgłosek i samogłosek, także uczniowie nie rozróżniają kiedy musi być końcówka *u* kiedy *e* (*na obiedzie zamiast na obiedzie, na miejsce zamiast na miejscu, w miastie zamiast w mieście, po spotkanie zamiast po spotkaniu, o lekarze zamiast o lekarzu, w tunele zamiast w tunelu).*

Niektóre trudności sprawia odmiana liczebników w formie męskoosobowej (w językach rosyjskim i ukraińskim takiego pojęcia jak forma męskoosobowa nie istnieje), w rezultacie mamy błędy takiego rodzaju (*dwa brata zamiast dwaj bracia, piętnaście uczestników zamiast piętnastu uczestników, trzy koledzy zamiast trzech koledzy).*

Jeśli chodzi o liczebniki, to jeszcze jednym problemem jest odmiana złożonych liczebników porządkowych - na odmianę od języka polskiego, w językach ukraińskim i rosyjskim odmieniają się tylko jedyńki, dlatego uczniowie często zapominają o odmianie dziesiątek (*dwadzieścia pierwszego zamiast dwudziestego pierwszego, w dziewięćdziesiąt szóstym zamiast w dziewięćdziesiątym szóstym).*

Pod wpływem znajomości innych języków słowiańskich często pojawiają się słowa które nie są częścią języka polskiego, błędy takiego rodzaju należą do leksykalnych, na przykład: *ludzina* (w języku ukr. людина) zamiast *człowiek, chwilinka*

(w języku ukr. хвилинка) zamiast *minutka, baćysz zamiast widzisz.*

W trakcie nauczania się języka polskiego w środowisku kroskulturowym, postrzeganie materiału jest skomplikowane pokrewieństwem języków. Przykładem takich kłopotów jest homonimia międzyjęzykowa, czyli «falszywi przyjaciele», zwłaszcza w środowisku wielojęzycznym (języki rosyjski, ukraiński).

Chodzi o wyrazy, które są zbieżne lub bliskie w wymowie, a jednocześnie są dalekie od znaczenia: tworzą iluzję wzajemnego zrozumienia w przypadku braku takiego, a także tworzą efemeryczność znajomości języka [15, s. 148].

Na przykład: *siedzi na dywanie* zamiast *siedzi na kanapie* (kanapa - диван [diwan] - ros.), *ona jest ciemna* zamiast *ona jest grzeczna* (grzeczna - чемна [czemna] - ukr.), *obudziłam się jutro rano* zamiast *obudziłam się wcześniej rano* (rano - утро [utro] ros., wcześniej - рано [rano] ros.) Dużą część popełnianych błędów stanowią błędy składniowe, na przykład, niepoprawne używanie przypadków i przyimków: *jadę na samochodzie* zamiast *jadę samochodem, jestem student* zamiast *jestem studentem, słucham muzykę* zamiast *słucham muzyki, szukam pracę* zamiast *szukam pracy, mieszkam w Ukrainie* zamiast *mieszkam na Ukrainie, jadę do Ukrainy* zamiast *jadę na Ukrainę, idę w teatr* zamiast *idę do teatru, pracuję na fabryce* zamiast *pracuję w fabryce, siedzimy na kuchni* zamiast *siedzimy w kuchni.*

Używanie zaimka *co* zamiast spójnika *że* w zdaniach złożonych: *myślę, co...* zamiast *myślę że...* Błędy składniowe najczęściej spowodowane wykorzystaniem «kalki» z języków ukraińskiego lub rosyjskiego (*еду на машине [jedu na maszynie], слушаю музыку [słuszaju muzyku]* i t.d.)

Wnioski. Wskazane wyżej błędy niejednokrotnie pojawiały się w mowie ustnej oraz pracach pisemnych uczestników kursu na różnych poziomach uczenia się języka polskiego. Analizując popełniane błędy, możemy stwierdzić, że często przyczyną niepoprawnej wymowy i pisania stają się interferencja językowa i homonimia międzyjęzykowa. Badania nad błędami

analogicznymi warto pogłębiać, ponieważ nauczania języka polskiego w środowisku podone działania mogą być podstawą dla słowiańskojęzycznym. opracowania nowych skutecznych metod

REFERENCES

1. Bonusiak A., Suchomłynow L. A. Wspólnota polska Berdiańska. Wyzwania współczesności: Monografia (2008). Donieck: „Jugo-Wostok, LTD” 253 s. [in Polish].
2. Dąbrowska A., Pasieka M. (2008). Nowa typologia błędów popełnianych przez cudzoziemców w języku polskim, w: M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej. Katowice, P. 73–102 [in Polish].
3. Dubisz S. Język. Historia. Kultura [in Polish].
4. Encyklopedia języka polskiego (1999). pod red. S. Urbańczyka i M. Kucały, Wrocław [in Polish].
5. Encyklopedia językoznawstwa ogólnego (1999). pod red. K. Polańskiego, Wrocław[in Polish].
6. Encyklopedia wiedzy o języku polskim (1978). pod red. S. Urbańczyka, Wrocław <http://encyklopedia.naukowy.pl/> [in Polish].
7. Górská A. (2015). Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców 22. Błędy studentów z Ukrainy - zapobieganie i eliminacja w grupach o zróżnicowanych możliwościach (na podstawie doświadczeń Centrum Partnerstwa Wschodniego Uniwersytetu Opolskiego). Łódź, P. 358 – 370 [in Polish].
8. Gryś M. & Zehetbauer W. & Madelska L. (2013). Tak się nie mówi – o poprawianiu błędów w wypowiedziach ustnych, w: A. Rabczuk (red.) Edukacja Międzykulturowa. Forum Glottodydaktyczne [in Polish].
9. Janowska I. & Lipińska E. & Rabiej A.& Seretny A.& Turek P. (2011). (red.) Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2. Kraków [in Polish].
10. Krawczuk A. (2013). Co i jak myślą o polszczyźnie jej Ukraińskojęzyczni użytkownicy (na podstawie badań nad świadomością normatywną studentów polonistyki lwowskiej), W: A. Rabczuk (red.) [in Polish].
11. Krawczyk-Neifar E. (2008). Fałszywych przyjaciół poznaje się w biedzie, czyli czy to znaczy to, co ja myślę, że znaczy?, W: M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej. Katowice, P. 117–128 [in Polish].
12. Lipińska E. (2012). Z polskim na ty. Podręcznik do nauki języka polskiego. Kraków.
13. Malinowska M. & Wronowska A. (2013). Gry jako narzędzie pracy na zajęciach indywidualnych z dorosłymi, W: A. Rabczuk (red.) Edukacja Międzykulturowa. Forum Glottodydaktyczne. Materiały z Konferencji Naukowej. Warszawa, P. 326–332 [in Polish].
14. Mazur J. (red.) (1995). Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu. Lublin [in Polish].
15. Popova O. (2009). Osobliwości funkcjonowania międzyjęzykowych homonimów w warunkach bilingwizmu: aspekt porównawczy. Fenomen pogranicz kulturowych: współczesne tendencje. Donieck. P. 148 – 155 [in Polish].
16. Rabczuk A. (red.) (2013). Edukacja Międzykulturowa. Forum Glottodydaktyczne. Materiały z Konferencji Naukowej. Warszawa [in Polish].
17. Seretny A. & Lipińska E. (2005). ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego, Kraków [in Polish].
18. Seretny A. (2006). Metody nauczania języków obcych a nauczanie języka polskiego – zarys, W: A. Seretny, E. Lipińska (red.); Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego, Kraków, P. 131–154 [in Polish].
19. Seretny A. & Lipińska E. (red.) (2006). Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego, Kraków [in Polish].

20. Skalska A. & Skalski T. (1995). Pułapka komunikatywności, W: J. Mazur (red.) [in Polish].
21. Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu. Lublin, s. 49–57 [in Polish].
22. Słownik terminologii językoznawczej (1970). Gołąb Z., Heinz A., Polański K., Warszawa [in Polish].
23. Tice J. (1997). The mixed ability class. London [in Polish].
24. Cegiela A. & Markowski A. (1982). Z polszczyzną za pan brat, Warszawa [in Polish].
25. Markowski A. (1999). Nowy słownik poprawnej polszczyzny, Warszawa [in Polish].

МАКУШИНСЬКА Г. П. - кандидат філософських наук, доцент, доцент, зав. кафедри філософії та суспільних наук, Запорізька державна інженерна академія (Запоріжжя, Україна)
E-mail: anna.makushynska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2714-6195

ПОПОВА О. О. - старший викладач кафедри слов'янської філології, Бердянський університет управління і бізнесу (Бердянськ, Україна)
E-mail: oporowa1982@gmail.com, ORCID 0000-0002-4338-592X

ТИПОЛОГІЯ ПОМИЛОК, ЯКІ НАЙЧАСТІШЕ РОБЛЯТЬ СЛОВ'ЯНСЬКОМОВНІ СТУДЕНТИ (НА ПІДСТАВІ ДОСВІДУ НАВЧАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В ЦЕНТРАХ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ І КУЛЬТУРИ В ЗАПОРІЖЖІ І В БЕРДЯНСЬКУ)

***Анотація:** Актуальність дослідження обумовлена сучасними тенденціями стратегічного розвитку України, спрямованого, перед усім на євроінтеграцію. З кожним роком все більше українців вирішує отримувати вищу освіту в Польщі, які потребують вивчення польської мови на рівні, який дозволяє вільно спілкуватися і освоювати конкретні види та вираження мовних функцій, які супроводжують їх.*

Постановка завдання - передбачає аналіз категорій слухачів курсів польської мови, а також окреслення типології і причин найбільш поширених помилок під час вивчення польської мови слов'янськомовними особами, на підставі власного досвіду авторів у викладанні польської мови як іноземної в Центрах польської мови та культури в Запоріжжжі та в Бердянську.

Головною метою статті є обговорення, помилок, які найчастіше зустрічаються під час вивчення польської мови україномовними і російськомовними студентами, а також причини їх виникнення.

Методологія передбачає використання системного, структурно-функціонального, компаративного, аксіологічного та інших методів і підходів, які дозволили глибоко проаналізувати окреслені проблеми і сформулювати типологію найбільш поширених помилок слухачів курсу з польської мови.

Причинами найбільш поширених помилок визнано міжмовну омонімію і вплив негативної інтерференції. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить о актуальності цієї теми, що обумовлено зростом популярності і привабливості польської мови серед українців, а також закріпленню і розвитку стосунків, як політичних так і міжособистісних між Україною і Польщею (А. Кравчук, Е. С. Бусіло, Н. Шумлянська, О. Сухомлинов, К. Шамрик, С. Дубіш).

***Ключові слова:** польська мова як іноземна, мовна інтерференція, міжмовна омонімія, помилка, елімінація помилок, глоттодидактика.*

МАКУШИНСКАЯ А. П. – кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии и общественных наук, Запорожская государственная инженерная академия (Запорожье, Украина)

E-mail: anna.makushynska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2714-6195

ПОПОВА О. А. – старший преподаватель славянской филологии, Бердянский университет управления и бизнеса (Бердянск, Украина)

E-mail : oporowa1982@gmail.com, ORCID 0000-0002-4338-592X

ТИПОЛОГИЯ ОШИБОК, КОТОРЫЕ ЧАЩЕ ВСЕГО ДЕЛАЮТ СЛАВЯНОЯЗЫКОВЫЕ СТУДЕНТЫ (НА ОСНОВЕ ОПЫТА ОБУЧЕНИЯ ПОЛЬСКОМУ ЯЗЫКУ В ЦЕНТРАХ ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ В ЗАПОРОЖЬЕ И В БЕРДЯНСКЕ)

***Аннотация:** Актуальность исследования обусловлена современными тенденциями стратегического развития Украины, направленного, прежде всего на евроинтеграцию. С каждым годом все больше украинцев решает получить высшее образование в Польше, которым необходимо изучения польского языка на уровне, который позволяет свободно общаться и осваивать конкретные виды и выражение речевых функций, которые сопровождают их.*

Постановка задачи - предусматривает анализ категорий слушателей курсов польского языка, а также определение типологии и причин наиболее распространенных ошибок при изучении польского языка славянскоговорящими лицами, на основании собственного опыта авторов в преподавании польского языка как иностранного в Центрах польского языка и культуры в Запорожье и в Бердянске.

Главной целью статьи является обсуждение, ошибок, которые чаще всего встречаются при изучении польского языка украиноязычными и русскоязычными студентами, а также причины их возникновения.

Методология предусматривает использование системного, структурно-функционального, сравнительного, аксиологического и других методов и подходов, которые позволили глубоко проанализировать указанные проблемы и сформулировать типологию наиболее распространенных ошибок слушателей курса польского языка. Причинами наиболее распространенных ошибок признано межъязыковую омонимию и влияние негативной интерференции.

Анализ последних исследований и публикаций свидетельствует о актуальности этой темы, что обусловлено ростом популярности и привлекательности польского языка среди украинцев, а также закреплению и развитию отношений, как политических так и межличностных между Украиной и Польшей (А. Кравчук, Е. С. Бусило, Н. Шумлянская, А. Сухомлинов, К. Шамрик, С. Дубиш).

***Ключевые слова:** польский язык, как иностранный, языковая интерференция, межъязыковая омонимия, грамматическая ошибка, устранение ошибок, глоттодидактика.*

Статья рекомендована до публікації д.філософ.н., проф. О. П. Пунченко (Одеса, Україна)

Надійшла до редколегії: 10.04.2018

Прийнята до друку: 15.04.2018